

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет журналістики, реклами та видавничої справи

Кафедра періодичної преси та медіаредагування

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**«Організація роботи журналістів у прифронтовій зоні в умовах
повномасштабної війни (серія журналістських матеріалів)»
«Organization of the work of journalists in the front-line zone in conditions of
full-scale war (a series of journalistic materials)»**

Виконала: здобувачка денної форми навчання

спеціальності 061 Журналістика

Освітня програма «Журналістика»

Полікарпова Анастасія Юріївна

Керівник ст. викл. Блінов Є.М.

(підпис)

Рецензент PhD з журн., доц. Червінчук А. О

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри

№ ____ від..... 20__р.

Завідувач(ка) кафедри

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК №____
протокол №_ від.....20____р.

Оцінка_____/_____/_____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ОБґРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ	5
ОПИС ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ	14
ВИСНОВКИ	16
БІБЛЮГРАФІЯ.....	18
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Війна завжди є складним періодом у житті країни. Робота журналістів у прифронтовій зоні в умовах повномасштабної війни вимагає особливої організації та підвищеної уваги до безпеки і етичних стандартів. Організація їх роботи стикається з низкою серйозних проблем, які можуть ускладнити роботу та поставити під загрозу життя. В прифронтовій зоні існує небезпека від обстрілів, вибухів, стрілянини та інших воєнних дій.

Робота журналістів у прифронтових зонах потребує ретельної підготовки та планування. Журналісти повинні бути забезпечені необхідними захисними засобами, такими як бронежилети, шоломи, медичні комплекти першої допомоги та засоби зв'язку. Крім того, вони мають проходити спеціалізовані тренінги, які включають навички виживання в умовах бойових дій, надання першої медичної допомоги та управління стресом. Під час роботи в зоні конфлікту журналісти часто стикаються з етичними дилемами. Важливо зберігати нейтральність та об'єктивність у висвітленні подій, уникати маніпуляцій та пропаганди. Етичні стандарти також включають повагу до приватного життя і гідності всіх учасників конфлікту, зокрема, дотримання принципу «не нашкодь». У рамках одного з матеріалів роботи приділено увагу аспектам безпеки та етичним стандартам журналістів у прифронтових зонах.

Умови повномасштабної війни створюють надзвичайно небезпечне середовище для журналістів, які працюють у прифронтових зонах. Вони повинні бути добре обладнані та підготовлені до роботи в умовах військового конфлікту. Крім того, важливо дотримуватися етичних стандартів у всіх аспектах своєї діяльності, зокрема, у відображенні подій на передовій та взаємодії з учасниками конфлікту.

Актуальність теми пов'язана з необхідністю запровадити безпечні умови професійної діяльності працівникам масмедіа.

Об'єктом дослідження є робота журналістів у прифронтових зонах.

Предметом дослідження є професійна діяльність представників українських ЗМІ в зоні бойових дій під час повномасштабної війни росії проти України, заходи щодо організації безпечних умов роботи співробітників засобів масової інформації у прифронтових зонах.

Мета дослідження: з'ясувати особливості роботи співробітників медіа у зоні бойових дій, висвітлити проблеми, з якими стикаються журналісти, та надати пропозиції щодо їх розв'язання.

Завдання: проаналізувати виклики та загрози, з якими стикаються журналісти у прифронтових зонах, окреслити принципи забезпечення безпеки для журналістів у воєнних умовах, визначити основні етичні принципи та стандарти для роботи журналістів у прифронтовій зоні.

Методи дослідження: моніторинг ЗМІ, дослідження організації роботи журналістів у зоні бойових дій, інтерв'ю з журналістом, який працює у прифронтових зонах.

Структура роботи: вступ, обґрунтування проєкту, опис проєкту, висновки, бібліографія та додатки.

ОБГРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ

Журналісти в прифронтових зонах є «очима світу», тому їхня робота відіграє ключову роль у розкритті правдивої картини конфлікту, допомагаючи громадськості зрозуміти ситуацію та ризики, пов'язані з ним. Розглянемо, як змінювалось висвітлення війни в українських інтернет-виданнях 2014 року та як це відбувається зараз, від першої згадки до повноцінних праць на прифронтових територіях. Об'єктами для моніторингу обрано національні та локальні медіа. З метою відбору ЗМІ було проведення опитування 100 людей віком від 20 до 30 років. Загальноукраїнські медіа: «Українська Правда» (проаналізовано 60 публікацій за 2014 рік та 80 за 2022 рік), «УНІАН» (проаналізовано 95 публікацій за 2014 рік та 100 за 2022 рік). Локальні медіа: «Крим. Реалії» (проаналізовано 120 публікацій за 2014 рік та 80 за 2022 рік), «Донбас. Реалії» (проаналізовано 90 публікацій за 2014 рік та 85 за 2022 рік). Метою моніторингового дослідження є визначення особливостей роботи українських журналістів на окупованих та прифронтових територіях, а також специфіки висвітлення обраними медіа подій, пов'язаних з російською агресією.

«Українська Правда»

1 березня: перша згадка про початок війни, матеріал «Путін оголосив Україні війну» [48]. 6 березня: «"Самооборона" Путіна продовжує окупацію Криму. 6 березня», коротенький фоторепортаж з кадрами поступової окупації Криму та місцевих Донецьких та Луганських адміністрацій [54]. 14 березня: «У кримському полоні. Шокуюча розповідь трьох звільнених киян», інтерв'ю трьох героїв, які пережили звірства в російському полоні у форматі прес-конференції [61]. 16 березня: «Референдум під дулами автоматів. ОНЛАЙН», погодинний опис неконституційного референдуму в Криму. Посилання на 5 канал [51]. 6 квітня: «У Харкові сепаратисти зайняли ОДА. Міліція не заважала», замітка з фото та відеофіксацією та з посиланням на інші ЗМІ [65]. 23 червня: «Журналіст в зоні АТО. Погляд», журналіст Роман Бочкала ділиться фоторепортажем та

спостереженнями за неоголошеною війною [8]. 26 червня: «Життя в окупації. Слов'янськ», фоторепортаж [21]. 7 липня: «Слов'янськ зсередини. За кілька днів до звільнення», репортаж [56].

Можна зробити висновок, що «Українська Правда» у 2014 році або була не готова відправляти кореспондента для висвітлення подій на лінії фронту, або просто не мала такої можливості. Майже усі матеріали на відповідну тематику за досліджуваний період являли собою замітки з посиланням на інші ресурси, а також матеріали від фрілансерів (місцевих жителів) або напряду не стосувались роботи на фронті.

«Українська Правда» (2022)

1 березня: «Мамо, через скільки хвилинок закінчиться війна?», репортаж про те, як українці ховаються від обстрілів та бомбардувань». Розповідь вже колишньої журналістки «УП Життя» Ольги Ситнік про життя під час наступу на Київщину [40]. 2 березня: «Бердянськ, Нова Каховка, Таврійськ і Куп'янськ: що відбувається в тимчасово окупованих містах», серія мініінтерв'ю з українцями з різних окупованих територій про поточну ситуацію [26]. 15 березня: «"Я віддав війні з Росією усе, що у мене було – здоров'я, бізнес, гроші, друзів": три історії медійників з прифронтових міст на Сході», інтерв'ю трьох журналістів про життя на Сході з 2014 року: окупація тоді і зараз [16]. 3 квітня: «20 днів пекла: історія студента, якому вдалося вибратися з Маріуполя», репортаж з уст студента про життя в Маріуполі після 24 лютого [39]. 3 квітня: «Армійський щоденник. Павло Казарін – про українську весну», серія матеріалів від українського журналіста (зазначено один із них) про війну, починаючи з Криму закінчуючи окупацією Київщини [2]. 12 квітня: «Хімічна зброя у битві за Маріуполь. Війна в Україні 48 день. ОНЛАЙН», серія хронік, яка доповнюється щоденно, де погодинно розповідається про найважливіші події у війні цього дня, розповідається про військових, які виборювали, виборюють і будуть виборювати нашу свободу [67]. 15 червня: «Битва за Сєверодонецьк. Як Україна захищає

місто та чи зможе його втримати», стаття про Сєвєродонецьк та ситуацію там з коментарями 115 бригади ЗСУ [27].

Порівнюючи стиль подачі матеріалів та змістову наповненість «Української правди» у 2014 та 2022 році, можна зробити висновок, що якість матеріалів стала краща. Всі перелічені твори є власним продуктом. Це загальноукраїнське медіа, але розташоване в Києві, тому бойові дії на Київщині займали найбільший обсяг. Після деокупації та відкинення ворога подалі, видання стало менше приділяти уваги роботі на прифронтових територіях, а розповідала більше про економіку та політику.

«УНІАН» (2014)

1 березня: «Сімферополь взяли під охорону народні дружини», замітка на відео від Кримської ІА про невідомих окупантських «охоронців» міста та мітинг «Крим-Росія» [55]. 20 березня: «Два десятки озброєних росіян штурмом захопили корвет "Тернопіль"», розширена замітка про захоплення корабля [18]. 23 червня: «За минулу добу бойовики провели диверсії в 6 районах Донецької та Луганської областей», замітка [23]. 26 червня: «Військову частину в Донецьку штурмували близько 200 терористів, з них п'ять чоловік поранено», новина з посиланням на пресслужбу Нацгвардії [10].

13 серпня: «Нацгвардія звільнила населений пункт Гірське під Луганськом», стаття про звільнення Гірського» [35].

Можна зробити висновок, що більшість матеріалів тут замітки, але інформації про окуповані та тимчасово захоплені території більше.

«УНІАН» (2022)

24 лютого: «Окупанти захопили два села в Луганській області та підірвали телевежу у Луцьку – ДСНС», замітка з позначками міст, в яких окупанти завдали шкоду через ракетний обстріл [59]. 1 березня: «Окупанти можуть створити живий щит з цивільних, щоб вийти з Херсона», замітка з посиланням на голову Херсонської ОДА [37]. 2 березня: «У Лисичанську російські війська б'ють по домівках та дитячій лікарні», стаття про Лисичанськ у війні [61]. 6 березня: «Над

Харковом збили російський винищувач (відео)», замітка до відео представленого журналістом «УНІАН» [38]. 13 березня: «Гумконвой, який прямував до Маріуполя, знову повернувся до Бердянська - Запорізька ОВА», стаття про заблокований Маріуполь [36]. 3 квітня: «ССО захопили покинутий росіянами ЗРК "Бук", який відтепер буде захищати небо України (фото)», фоторепортаж з місця подій [5]. 6 квітня: «ЗСУ продовжують наступ на Херсонщині: звільнено ще одне село», стаття про звільнення Осокорівки [3]. 7 квітня: «Українські військові на Донбасі збили два літаки окупантів та крилату ракету», розширена замітка про втрати окупантів завдяки ЗСУ [6]. 22 червня: «Катастрофічні масштаби: окупанти масово викрадають жителів Енергодара та працівників ЗАЕС», інтерв'ю з мером Енергодару Дмитром Орловим [4].

Порівнюючи матеріали, які публікують «Українська Правда» та Українське національне інформаційне агентство («УНІАН»), можна помітити певні відмінності у виборі жанрів та підходах до висвітлення подій. «Українська Правда» значною мірою використовує інформаційні жанри, такі як репортажі та інтерв'ю. Репортажі дозволяють надати читачам детальний опис подій з місця подій, що допомагає створити глибоке розуміння контексту та емоційної складової ситуації. Інтерв'ю, у свою чергу, забезпечують доступ до прямих думок та коментарів ключових учасників подій або експертів, що дозволяє читачам отримати більш персоналізовану та експертну оцінку подій. Крім того, «Українська Правда» активно використовує аналітичні жанри, такі як статті, які глибоко аналізують причини та наслідки подій, пропонуючи комплексний огляд теми з різних перспектив. Це допомагає читачам отримати більш детальну та зважену інформацію про події та процеси.

«УНІАН», у свою чергу, також використовує інформаційні жанри, проте найбільше зосереджується на замітках. Замітка — це короткий інформаційний матеріал, що швидко інформує читача про основні факти події. Такий підхід дозволяє агентству оперативно повідомляти про новини, забезпечуючи читачів своєчасною інформацією. Проте, через свою стислість, замітка зазвичай не надає

глибокого аналізу чи контексту події. Менше уваги “УНІАН» приділяє аналітичним жанрам, хоча вони теж присутні у контенті агентства. Аналітичні матеріали в “УНІАН» зазвичай мають більш лаконічний характер і частіше зосереджуються на ключових аспектах подій без глибокого розгляду широкого контексту.

«Крим. Реалії» (2014)

Для аналізу було взято спеціальну рубрику «Українська проблема Криму». Перша публікація в цій рубриці була 5 квітня: «Кримчани відмовляються від російського громадянства», стаття на основі коментарів кримчанки Єлизавети Богуцької [14]. 15 травня: «Як живеться кримським переселенцям на материку?», інтерв'ю з кримчанкою Гайде Різаєвою» [20].

З 18 травня по 2 вересня ніяких публікацій на тему Криму не було. 2 вересня: «ФСБ анексованого Криму поповнили керівними кадрами з Росії», замітка з цитуванням начальника кримського управління ФСБ Палагіна [66]. Після цієї публікації новини знову припинились, і з 23 вересня «Крим. Реалії» відновлює свою роботу. 25 вересня: «Міжнародний Комітет захисту журналістів вимагає зупинити тиск на кримськотатарський телеканал», інтерв'ю з представником КЗЖ Музаффаром Сулеймановим про тиск на кримських журналістів [33].

16 жовтня «Заїр Смедляєв: У Красногвардійському ще один кримський татарин заарештований ФСБ», стаття на основі заяви керівника Центральної виборчої комісії Курултаю кримськотатарського народу З. Смедляєва про зникнення кримського татарина за травневу зустріч з лідером кримськотатарського народу Мустафою Джемільєвим [22].

«Крим. Реалії» (2022)

24 лютого: «У Крим, як і раніше, не надходить вода Північно-Кримським каналом – ЗМІ», стаття із посиланням на російське ЗМІ «Крим 24» [62]. 25 лютого: «Російські літаки, що атакують Україну, регулярно вилітають з кримських аеродромів “Бельбек” і “Кача” – ЗМІ», журналістське розслідування від «Центру журналістських розслідувань» [52]. 11 березня: «У Сімферополі

запровадили обмеження на покупку основних товарів в одні руки (фото)», фоторепортаж від кореспондента «Крим.Реалії» [64]. 20 березня: «У Севастополі вивісили зображення Сталіна із закликом до перемоги (+фото)», фоторепортаж від кореспондента «Крим. Реалії» [63]. 10 квітня: «Ракетний крейсер «Москва» Чорноморського флоту Росії став на якір у Севастопольській бухті (+фото)», стаття від кореспондента «Крим. Реалії» [49]. 10 квітня: «Росія виводить через Крим розбиту на материковій Україні військову техніку (+відео)», стаття з посиланням на перевірені джерела «Крим. Реалії» [53]. 1 травня: «На травневі свята двори у центрі Севастополя закрили на в'їзд-виїзд (+фото)», фоторепортаж кореспондента «Крим. Реалії» [37]. 4 травня: «Прокуратура АРК розпочала кримінальне провадження за фактом затримання у Криму громадської активістки», стаття про затримання медсестри та журналістки, яка вела свій блог та описувала проблеми в медицині на т.о півострові [42].

«Донбас. Реалії» (2014)

Перший матеріал на досліджувану тему, доступний в архіві медіа, опублікований 9 жовтня: «Як в «ДНР» зачищають інформаційний простір», великий огляд та аналітика на заяву Міністерства державної безпеки «ДНР» [60]. 10 жовтня: ««Стіна» для сусіда: Україна укріплює кордон із Росією», аналітична стаття [50]. 13 жовтня: «Воскреслий» боєць «Азова» і нісенітниця ЗМІ Росії», огляд ЗМІ [11]. 15 листопада: «Хоч на край світу. Біженці з Донбасу згадують минуле і розмірковують про майбутнє», відеорепортаж Радіо Свобода [68]. 27 листопада: «Гроші на Донбасі відразу вилучають бойовики – муфті Саїд Ісмагілов», інтерв'ю з Муфтієм Духовного управління мусульман України «Умма» Саїдом Ісмагіловим, колишнім жителем Донбасу [17]. 16 грудня: «Стереотипы, мешающие выжить в «ДНР» и «ЛНР»». Репортаж від Петра Іванова, психолога з Луганську [25]. 18 грудня: «Прифронтowa Горлівка: «голодні ігри», протести і полювання на відьом», лист з окупованого Донбасу від місцевої жительки, яка залишилась інкогніто [41]. 18 грудня: «Коли наступаємо,

в нас втрат менше, ніж коли маємо «перемир'я» – захисник Донецького аеропорту», інтерв'ю з захисником Донецького аеропорту «Мангустом» [57].

«Донбас. Реалії» (2022)

23 лютого: «Прощупывають оборону української армії»: все с фронту в одному матеріалі», репортаж з різних міст та селищ Донбасу написаний за допомогою місцевих жителів, які залишилися інкогніто [47]. 28 лютого: «Волноваха благає про допомогу: армія Росії практично зрівняла місто з землею», стаття про Волноваху через призму огляду соцмереж голови ОДА Павла Кириленка, місцевих блогерів, телеграма Геращенко та телеграм-каналу міста Волноваха [30]. 2 березня: «Доллар по 160, автобусы забрали на фронт. Как живёт Донецк после атаки России на Киев», репортаж від Дар'ї Куренної журналістки «Донбас. Реалії» [31]. 3 березня «Без світла, зв'язку та продуктів. Як тримає оборону блокадний Маріуполь», репортаж від Дар'ї Куренної [29]. 9 березня: «Авіаудар замість зеленого коридору. Перший дзвінок у блокадний Маріуполь», аналітична стаття з посиланнями на соцмережі Маріупольської міської ради, помічника міського голови Петра Андрющенка, Голову Синодального Управління Соціального служіння ПЦУ Сергія Горобцова, місцевих жителів, з якими вдалось зв'язатись, листів, які надсилають у ЗМІ, фоторепортажів Івана Черненка [1]. 10 березня: «Люди п'ють з калюж, загинув ховають у братських могилах». Як живе блокадний Маріуполь?», репортаж проєкту «Радіо Свобода» «Новини Приазов'я» зібрав інформацію від людей, які мають зв'язок з тими, хто залишається у місті, а також свідчення тих, кому днями вдалось вирватися з блокадного Маріуполя і розповісти, що відбувається зараз у місті [70]. 14 березня: «Похоже на фосфор: эксперты анализируют видео обстрела в Попасной», аналітична стаття [69]. 15 березня: «Відновлювати вже майже нічого»: як війська Росії нищать Луганщину», аналітична стаття з посиланнями на соціальні мережі Сергія Гайдая, «Луганщини інсайт» та коментарів місцевих жителів [9]. 16 березня: «Маріуполь: 30 тисяч врятованих

та російська бомба, скинута на найбільше укриття», стаття про скинуту бомбу на драмтеатр [32].

За результатами аналізу локальних та загальноукраїнських ЗМІ можна зробити наступний висновок. Місцеві журналісти краще та оперативніше викладають інформацію про ситуацію на прифронтових територіях. Це пояснюється їхньою спеціалізацією і глибоким розумінням місцевих умов та проблем. Вони мають можливість швидко реагувати на події, що відбуваються на цих територіях, завдяки своєму безпосередньому перебуванню на місці та доступу до джерел інформації. Моніторинг показує, що у 2014 році українські ЗМІ були не готові до висвітлення війни. Це було помітно як по якості матеріалів, так і по кількості власних репортажів, яких було дуже мало. Причиною цього були як відсутність досвіду роботи в умовах збройного конфлікту, так і недостатня кількість підготовлених військових кореспондентів. Після повномасштабного вторгнення у 2022 році ситуація кардинально змінилась. Кількість військових кореспондентів значно зросла, що дозволило ЗМІ більш якісно та детально висвітлювати події на прифронтових територіях. Завдяки цьому українські медіа змогли значно підвищити рівень інформування громадськості про військові дії та їх наслідки, а також про гуманітарну ситуацію в регіоні.

Однак ситуація з проєктом «Крим. Реалії» розвивалась інакше. Чим більше часу проходило після анексії Криму у 2014 році, тим менше журналістів та кореспондентів залишалось на півострові. Це призвело до зниження кількості публікацій навіть після 2022 року. Можливі причини цього включають репресії з боку окупаційної влади, що ускладнюють роботу незалежних журналістів, та виїзд багатьох з них на материкову частину України або за кордон.

Таким чином, аналіз показує, що готовність та здатність ЗМІ висвітлювати військові конфлікти значно покращились з 2014 року, особливо після початку повномасштабної війни. Водночас ситуація в окупованому Криму залишається

складною для незалежних журналістів, що впливає на обсяг та якість інформації, яка надходить з півострова.

Дослідження законодавчої бази показало, що різноманітні питання захисту журналістів (їх прав та життя) визначені такими нормативно правовими актами, як Конституція України [28], Закон України «Про медіа» [43], Закон України "Про страхування" [46], Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Положення про акредитацію журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України» [44], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або поранення (контузії, травми або каліцтва) журналіста під час виконання ним професійних обов'язків» [45].

ОПИС ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ

Кваліфікаційна робота складається з обґрунтування проєкту, опису підготовки проєкту, журналістських матеріалів, висновків та бібліографії,

В обґрунтуванні проєкту кваліфікаційної роботи було проведено моніторинг українських та локальних медіа на предмет дослідження роботи журналістів у прифронтових та окупованих зонах та визначення специфіки висвітлення подій, пов'язаних з російською агресією. Також визначено коло відповідних нормативно-правових актів, які торкаються роботи медійників у зоні конфліктів.

Дослідження містить 4 журналістських матеріали. Для дослідження було обрано такі жанри: аналітичні (стаття) та інформаційні (інтерв'ю). Обрані жанри були використані для аналізу поставлених питань з різних кутів.

Перший журналістський матеріал — стаття «Медіа на фронті: акредитація заради безпеки». Темою твору є питання акредитації медійників для роботи в прифронтових зонах: процес, зокрема умови та нюанси отримання.

Другий журналістський матеріал — стаття «Як захистити журналіста: проблема страхування». Висвітлює питання правильного страхування журналістів, дає відповіді на запитання, чому це важливо та як отримати якісну послугу.

Третій журналістський матеріал — стаття «Працювати без обличчя та імені». Цей матеріал допоможе журналістам краще орієнтуватись в роботі на окупованих територіях, розуміти всі ризики та всі підводні каміння.

Метою твору такого жанру, як стаття, є з'ясування особливостей перевірки фактів в умовах перебудови моральної свідомості і, відповідно, корекції журналістських стандартів, зазначає О. Зоріна у науковій праці «Перевірка фактів як складова проблема журналістських стандартів» [24].

Особливості жанру пов'язані з потребою пояснити читачам як суспільне, так і особисте значення актуальних процесів, ситуацій, явищ, їх причинно-наслідкові

зв'язки і таким чином ініціюють роздуми читачів, а також дії, пов'язані з предметом публікації, зазначає дослідниця О. Гарачковська у праці «Жанрові особливості аналітики» [10]. Також слід згадати відомого українського дослідника і журналіста Отара Довженко, який у праці «Як писати новини» зазначив: «Новини дають читачеві знання, аналітичні тексти — розуміння, а публіцистичні — рефлексії на певну тему» [19].

Четвертий журналістський матеріал — інтерв'ю «Журналіст військового світу». Твір розкриває особливості роботи пресслужби на фронті. Було обрано саме цей жанр, тому що, як писала О. Гарачковська у своїй праці «Жанрові особливості інтерв'ю в сучасному інформаційному просторі»: «Особливість інтерв'ю полягає в тому, що факт, подія, явище, їхнє суспільно-політичне значення розкриваються через повідомлення, думку компетентного співбесідника, який володіє інформацією. Надання її “з перших рук”, через пряму мову створює відчуття більшої достовірності» [13].

У журналістських матеріалах кваліфікаційної роботи зазначені джерела інформації, зокрема висловлення експерта. «Ще одна вимога стандарту достовірності — журналіст повинен щоразу чітко повідомляти своїй аудиторії, звідки він узяв у матеріал той чи інший факт або думку», — зазначає дослідник О. Голуб у посібнику «Медіакомпас: путівник професійного журналіста» [15].

Тема кваліфікаційного дослідження стала предметом інших наукових робіт авторки — доповідей на XVIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Етнічна культура в глобалізованому світі» (Одеса, 14 грудня 2023 р.) та на 80-й звітній студентській науковій конференції ОНУ імені І. І. Мечникова (Одеса, 23-25 квітня 2024 р.). Зазначені матеріали перебувають у стадії підготовки до оприлюднення.

ВИСНОВКИ

Журналісти на передовій відіграють важливу роль у забезпеченні громадськості актуальною та достовірною інформацією про воєнні події та загальний розвиток конфліктів. Для роботи в цих умовах вони повинні пройти процедуру акредитації, отримати відповідні дозволи та дотримуватися встановлених правил безпеки. Журналісти на передовій мають дотримуватися високих етичних та професійних стандартів, взаємодіяти з військовими адміністраціями та прес-службами, і діяти відповідально під час збору та публікації інформації. Їхня робота сприяє інформаційній прозорості та формує об'єктивне розуміння ситуації серед громадськості. Журналісти, які працюють на фронті, часто стикаються з небезпекою та ризиком для власного життя. Тому ефективна система страхування та екіпіювання сприятиме залученню більшої кількості працівників ЗМІ до роботи на передовій.

Загалом, робота журналістів у зоні бойових дій вимагає високого рівня професіоналізму, етики та безпеки. Взаємодія між журналістами, військовими адміністраціями та пресслужбами військових частин під час повномасштабної війни є критично важливою для забезпечення правдивого інформування громадськості.

Проведене дослідження доводить важливість співпраці між військовими адміністраціями та журналістами, страхування, забезпеченням безпеки на передовій шляхом надання їм необхідного захисного спорядження та навчання правилам безпеки, критичного мислення та обізнаності в складних ситуаціях.

Журналісти, які працюють в умовах окупації, стикаються з великими ризиками та небезпеками. Вони знаходяться під постійною загрозою переслідування та насильства, але вміють зважувати всі «за» та «проти», щоб документувати порушення прав людини та злочини проти людяності і водночас не нашкодити собі та своїм рідним.

Медійники, які працюють безпосередньо на полі бою, постійно знаходяться поруч з військовими, фіксуючи всі події в режимі реального часу. Це включає перебування під обстрілами, мінометними та артилерійськими атаками. Тому вони повинні попіклуватись про страхування свого життя. Крім того, така робота вимагає не лише високого рівня професіоналізму, але й психологічної стійкості та фізичної витривалості.

Існує також безліч інших прикладів роботи журналістів, які працюють у прифронтових територіях. Деякі з них проводять розслідування щодо військових злочинів, збираючи докази та свідчення, які можуть бути використані в міжнародних судах. Інші ж працюють над висвітленням життя мирного населення у прифронтових зонах, допомагаючи світу зрозуміти справжню ціну війни та її вплив на людські долі, але всі вони працюють заради достовірної інформації.

Отже, журналісти на передовій виконують ключову функцію у сучасних конфліктах. Це приклади мужності журналістів, які працюють у зонах бойових дій, вражають своєю відданістю справі та готовністю ризикувати власним життям заради інформування громадськості. Співробітники медіа ризикують своїм життям, щоб забезпечити громадськість правдивою та своєчасною інформацією. Їхня робота є критично важливою для підтримки інформаційної прозорості, викриття воєнних злочинів та підтримки морального духу як військових, так і цивільного населення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Авіаудар замість зеленого коридору. Перший дзвінок у блокадний Маріуполь. *Донбас. Реалії*. 9 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubuzl> (дата звернення 10.05.2024).
2. Армійський щоденник. Павло Казарін – про українську весну. *Українська Правда*. 3 квітня 2024 року. URL: <http://surl.li/ubvjs> (дата звернення 15.04.2024).
3. Бойко І. ЗСУ продовжують наступ на Херсонщині: звільнено ще одне село. *УНІАН*. 6 квітня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublso> (дата звернення 20.04.2024).
4. Бойко І. Катастрофічні масштаби: окупанти масово викрадають жителів Енергодара та працівників ЗАЕС. *УНІАН*. 22 червня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublsv> (дата звернення 20.04.2024).
5. Бойко І. ССО захопили покинутий росіянами ЗРК «Бук», який відтепер буде захищати небо України (фото). *УНІАН*. 3 квітня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublwx> (дата звернення 20.04.2024).
6. Бойко І. Українські військові на Донбасі збили два літаки окупантів та крилату ракету. *УНІАН*. 7 квітня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubrtm> (дата звернення 20.04.2024).
7. Бондарь Г. Над Харковом збили російський винищувач (відео). *УНІАН*. 6 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubsdw> (дата звернення 20.04.2024).
8. Бочкала Р. Журналіст в зоні АТО. Погляд. *Українська Правда*. 23 червня 2014 року. URL: <http://surl.li/ubvac>(дата звернення 15.04.2024).
9. «Відновлювати вже майже нічого»: як війська Росії нищать Луганщину. *Донбас. Реалії*. 15 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubuzw> (дата звернення 10.05.2024).
10. Військову частину в Донецьку штурмували близько 200 терористів, з них п'ять чоловік поранено. *УНІАН*. 26 червня 2014 року. URL: <http://surl.li/ublbf> (дата звернення 20.04.2024).

11. «Воскреслий» боєць «Азова» і нісенітниця ЗМІ Росії. *Донбас. Реалії*. 13 жовтня 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26635404.html> (дата звернення 10.05.2024).
12. Гарачковська О. Жанрові особливості аналітичної журналістики у контексті становлення сучасного інформаційного простору. *Український інформаційний простір*. 2021. № 2 (8). С. 146–153. URL: <http://surl.li/ublbnn> (дата звернення 05.04.2024).
13. Гарачковська О. Жанрові особливості інтерв'ю в сучасному інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*. 2021. № 1 (7). URL: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(7\).2021.233879](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(7).2021.233879) (дата звернення: 05.04.2024).
14. Генералова Т. Кримчани відмовляються від російського громадянства. *Крим. Реалії*. 5 квітня 2014 року. URL: <http://surl.li/ubvkbl> (дата звернення 25.04.2024).
15. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Київ: ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
16. Гонченко Т. «Я віддав війні з Росією усе, що у мене було – здоров'я, бізнес, гроші, друзів» : три історії медійників з прифронтових міст на Сході. *Українська Правда*. 15 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubvax> (дата звернення 15.04.2024).
17. Гроші на Донбасі відразу вилучають бойовики – муфтії Саїд Ісмаїлов. *Донбас. Реалії*. 27 листопада 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26713962.html> (дата звернення 10.05.2024).
18. Два десятки озброєних росіян штурмом захопили корвет «Тернопіль». *УНІАН*. 20 березня 2014 року. URL: <http://surl.li/ublrt> (дата звернення 20.04.2024).
19. Довженко О. Як писати новини. *Medialab*. URL: <https://medialab.online/news/novyny1/> (дата звернення: 15.03.2024).

20. Домашева У. Як живеться кримським переселенцям на материку? *Крим. Реалії*. 15 травня 2014 року. URL: <https://ua.krymr.com/amp/25385425.html> (дата звернення 25.04.2024).
21. Життя в окупації. Слов'янськ. *Українська Правда*. 26 червня 2014 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/photo-video/2014/06/18/7029454/> (дата звернення 15.04.2024).
22. Заїр Смедляєв: У Красногвардійському ще один кримський татарин заарештований ФСБ. *Крим. Реалії*. 16 жовтня 2014 року. URL: <https://ua.krymr.com/amp/26641230.html> (дата звернення 25.04.2024).
23. За минулу добу бойовики провели диверсії в 6 районах Донецької та Луганської областей. *УНІАН*. 23 червня 2014 року. URL: <http://surl.li/ublrz> (дата звернення 20.04.2024).
24. Зоріна О. Перевірка фактів як складова проблема журналістських стандартів. *Образ*. 2019. Vol. 2 (31). Р 29–35. URL: https://obraz.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Zorina_29_35.pdf (дата звернення: 25.05.2024).
25. Иванов П. Стереотипы, мешающие выжить в «ДНР» и «ЛНР». *Донбас. Реалії*. 16 грудня 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26747041.html> (дата звернення 10.05.2024).
26. Кириленко О. Бердянськ, Нова Каховка, Таврійськ і Куп'янськ: що відбувається в тимчасово окупованих містах. *Українська Правда*. 2 березня 2022 року URL:<http://surl.li/ubvbh> (дата звернення 15.04.2024).
27. Кириленко О. Битва за Сєвєродонецьк. Як Україна захищає місто та чи зможе його втримати. *Українська Правда*. 15 червня 2022 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/06/15/7352535/index.amp> (дата звернення 15.04.2024).
28. Конституція України. Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. URL: <http://surl.li/ubqdt> (дата звернення 25.04.2024).

29. Куренная Д. Без світла, зв'язку та продуктів. Як тримає оборону блокадний Маріуполь. *Донбас. Реалії*. 3 березня 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31734573.html> (дата звернення 10.05.2024).
30. Куренная Д. Волноваха благає про допомогу: армія Росії практично зрівняла місто з землею. *Донбас. Реалії*. 28 лютого 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31726903.html> (дата звернення 10.05.2024).
31. Куренная Д. Доллар по 160, автобусы забрали на фронт. Как живёт Донецк после атаки России на Киев. *Донбас. Реалії*. 2 березня 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31732638.html> (дата звернення 10.05.2024).
32. Маріуполь: 30 тисяч врятованих та російська бомба, скинута на найбільше укриття. *Донбас. Реалії*. 16 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubvbn> (дата звернення 10.05.2024).
33. Міжнародний Комітет захисту журналістів вимагає зупинити тиск на кримськотатарський телеканал. *Крим. Реалії*. 25 вересня 2014 року. URL: <https://ua.krymr.com/a/26605247.html> (дата звернення 25.04.2024).
34. На травневі свята двори у центрі Севастополя закрили на в'їзд-виїзд (+фото). *Крим. Реалії*. 1 травня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubltx> (25.04.2024).
35. Нацгвардія звільнила населений пункт Гірське під Луганськом. *УНІАН*. 13 серпня 2014 року. URL: <http://surl.li/ublue> (дата звернення 20.04.2024)
36. Орлова В. Гумконвой, який прямував до Маріуполя, знову повернувся до Бердянська - Запорізька ОВА. *УНІАН*. 13 березня 2022 року. URL:<http://surl.li/ublqu> (дата звернення 20.04.2024).
37. Орлова В. Окупанти можуть створити живий щит з цивільних, щоб вийти з Херсона. *УНІАН*. 1 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublvb> (дата звернення 20.04.2024).
38. Орлова В. У Лисичанську російські війська б'ють по домівках та дитячій лікарні. *УНІАН*. 2 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublxp> (дата звернення 20.04.2024).

39. Осадча Я. 20 днів пекла: історія студента, якому вдалося вибратися з Маріуполя. *Українська Правда*. 3 квітня 2022 року. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/3/248080> (дата звернення 15.04.2024).
40. Осадча Я. "Мамо, через скільки хвилин закінчиться війна?": як українці ховаються від обстрілів та бомбардувань. *Українська Правда*. 1 березня 2022 року. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/1/247609> (дата звернення 15.04.2024).
41. Прифронтowa Горлівка: «голодні ігри», протести і полювання на відьом. *Донбас. Реалії*. 18 грудня 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26750937.html> (дата звернення 10.05.2024).
42. Прокуратура АРК розпочала кримінальне провадження за фактом затримання у Криму громадської активістки. *Крим. Реалії*. 4 травня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublwe> (дата звернення 25.04.2024).
43. Про медіа: Закон України № 2849-IX від 13 грудня 2022 року. Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (11.12.2023).
44. Про затвердження Положення про акредитацію журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України : Постанова Верховної Ради України № 1549-VII від 1 липня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-18> (дата звернення 11.12.2023).
45. Про затвердження Порядку виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або поранення (контузії, травми або каліцтва) журналіста під час виконання ним професійних обов'язків: Постанова Верховної Ради України № 776 від 2 листопада 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.12.2023).
46. Про страхування : Закон України № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року. *Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України*. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
47. «Прощупывають оборону української армії»: все с фронту в одному матеріалі». *Донбас. Реалії*. 23 лютого 2022 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31718825.html> (дата звернення 10.05.2024).
 48. Путін оголосив Україні війну. *Українська Правда*. 1 березня 2014 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/03/1/7016683/> (дата звернення 15.04.2024).
 49. Ракетний крейсер «Москва» Чорноморського флоту Росії став на якір у Севастопольській бухті (+фото). *Крим. Реалії*. 10 квітня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubvbu>(дата звернення 25.04.2024).
 50. Ремовська О. «Стіна» для сусіда: Україна укріплює кордон із Росією. *Донбас. Реалії*. 10 жовтня 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26630126.html> (дата звернення 10.05.2024).
 51. Референдум під дулами автоматів. ОНЛАЙН. *Українська Правда*. 16 березня 2014 року. URL: <http://surl.li/ubvkr> (дата звернення 15.04.2024).
 52. Російські літаки, що атакують Україну, регулярно вилітають з кримських аеродромів «Бельбек» і «Кача» – ЗМІ. *Крим. Реалії*. 25 лютого 2022 року. URL: <http://surl.li/ubvbx>(дата звернення 25.04.2024).
 53. Росія виводить через Крим розбиту на материковій Україні військову техніку (+відео). *Крим. Реалії*. 10 квітня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublwi> (дата звернення 25.04.2024).
 54. «Самооборона» Путіна продовжує окупацію Криму. *Українська Правда*. 6 березня 2014 року. URL: <http://surl.li/ubvle> (дата звернення 15.04.2024).
 55. Сімферополь взяли під охорону народні дружини. *УНІАН*. 1 березня 2014 року. URL: <http://surl.li/ublwn> (дата звернення 20.04.2024).
 56. Слов'янськ зсередини. За кілька днів до звільнення. *Українська Правда*. 7 липня 2014 року. URL: <http://surl.li/ubvlj> (дата звернення 15.04.2024).

57. Солонина Є. Коли наступаємо, в нас втрат менше, ніж коли маємо «перемир'я» – захисник Донецького аеропорту. *Донбас. Реалії*. 18 грудня 2014 року . URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26749976.html> (дата звернення 10.05.2024).
58. Страхування медійників в умовах війни. Ваша безпека – наш пріоритет!. Асоціація Незалежні Регіональні Видавці України. 24 липня 2023 року. URL: <http://surl.li/ubvcd> (дата звернення 15.11.2023).
59. Токарева В. Окупанти захопили два села в Луганській області та підірвали телевежу у Луцьку – ДСНС. *УНІАН*. 24 лютого 2022 року. URL: <http://surl.li/ublug> (дата звернення 20.04.2024).
60. Требор І. Як в «ДНР» зачищають інформаційний простір. *Донбас. Реалії*. 9 жовтня 2014 року . URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26629544.html> (дата звернення 10.05.2024).
61. У кримському полоні. Шокуюча розповідь трьох звільнених киян. *Українська Правда*. 15 березня 2014 року. URL: <http://surl.li/ublxf> (дата звернення 15.04.2024).
62. У Крим, як і раніше, не надходить вода Північно-Кримським каналом – ЗМІ. *Крим. Реалії*. 24 лютого 2022 року. URL: <http://surl.li/ublxl> (дата звернення 25.04.2024).
63. У Севастополі вивісили зображення Сталіна із закликом до перемоги (+фото). *Крим. Реалії*. 20 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublhu> (дата звернення 25.04.2024).
64. У Сімферополі запровадили обмеження на покупку основних товарів в одні руки (фото). *Крим. Реалії*. 11 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublhz> (дата звернення 25.04.2024).
65. У Харкові сепаратисти зайняли ОДА. Міліція не заважала. *Українська Правда*. 6 квітня 2014 року. URL: <http://surl.li/ubvma> (дата звернення 15.04.2024).

66. ФСБ анексованого Криму поповнили керівними кадрами з Росії. *Крим. Реалії*. 2 вересня 2014. URL: <http://surl.li/ubrtj> (дата звернення 25.04.2024).
67. Хімічна зброя у битві за Маріуполь. Війна в Україні. 48 день. ОНЛАЙН. *Українська Правда*. 12 квітня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubvscu> (дата звернення 15.04.2024).
68. Хоч на край світу. Біженці з Донбасу згадують минуле і розмірковують про майбутнє. *Донбас. Реалії*. 15 листопада 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26693743.html> (дата звернення 10.05.2024).
69. Штекель М. Похоже на фосфор: эксперты анализируют видео обстрела в Попасной. *Донбас. Реалії*. 14 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ublvs> (дата звернення 10.05.2024).
70. Янковський О. «Люди п'ють з калюж, загиблих ховають у братських могилах». Як живе блокадний Маріуполь? *Донбас. Реалії*. 10 березня 2022 року. URL: <http://surl.li/ubltrl> (дата звернення 10.05.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Медіа на фронті: акредитація заради безпеки

Акредитація журналістів - це процес офіційного затвердження та надання дозволу на роботу в прифронтовій зоні під час війни або конфлікту. У цьому контексті акредитація відображає труднощі, з якими журналісти стикаються при спробах отримати доступ до військових зон. Вона може включати процедури, такі як подання заявок на акредитацію, дотримання безпекових правил та вимог, інструктажі та отримання спеціальних пропусків. Акредитація необхідна як журналістам, так і тим, хто їх супроводжує (фіксерам, продюсерам тощо). Для фіксерів подання посвідчення не є обов'язковим.

Законодавство передбачає регулювання доступу працівників медіа в певні зони. Перш за все, ідеться про органи влади.

Згідно з пунктом 6.1 «Положення про акредитацію журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при Верховній Раді України», у разі введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або встановлення карантину, журналісти і технічні працівники ЗМІ, акредитовані при Верховній Раді, допускаються до будівель та окремих приміщень Верховної Ради за додатковою акредитаційною карткою. Умови і порядок видачі цієї картки визначаються Головою Верховної Ради України. Видача картки може включати додаткові заходи безпеки, спрямовані на захист персоналу та відвідувачів. Ідеться про перевірку особистих даних або спеціальні інструктажі. Незважаючи на складність процесу акредитації, ці заходи допомагають забезпечити безпеку журналістів та ефективність їхньої роботи, що в свою чергу підвищує довіру громадськості до медіа та їхньої здатності правдиво висвітлювати важливі події. Також варто відзначити, що акредитація в воєнний час має свої особливості та вимоги. Журналісти мають бути готовими до дотримання суворих правил поведінки на фронті й співпраці з військовими структурами для забезпечення власної безпеки і точного висвітлення подій. У зв'язку з цим, акредитаційні

картки часто стають ключовим елементом для отримання доступу до критично важливих зон і об'єктів.

Наприклад, щодо роботи на Одещині ситуацію прокоментувала журналістка телеканалу «Перший міський» Ксенія Кулашкіна. Медійниця розповіла, що для зйомки наслідків обстрілів або інтерв'ю з речницею сил оборони Півдня Наталею Гуменюк необхідно отримати військову акредитацію. Наразі процедура стала більш впорядкованою порівняно з початком повномасштабного вторгнення. Для заявки потрібно подати скан-копії паспорту, посвідчення ЗМІ, лист керівника ЗМІ з проханням про надання акредитації та фото. Процес обробки заявки займає близько 10 днів.

27 лютого цього року було внесено зміни до наказу №73 Головнокомандувача Збройних сил України щодо взаємодії зі ЗМІ під час воєнного стану. Журналісти, які мали дійсні прес-картки від ЗСУ, видані у попередньому році, допускалися до роботи в районах ведення бойових дій до 1 травня 2023 року. Було введено нову прес-картку зі строком дії до шести місяців. Згідно з новими правилами, керівники та командири оперативно-стратегічних угруповань військ самостійно визначають зони для представників ЗМІ в районах відповідальності.

Також з'явилася можливість отримати акредитацію ЗСУ для блогерів, які зареєструються згідно з Законом «Про медіа» як суб'єкти у сфері онлайн-медіа. Вони можуть подавати на акредитацію замість скан-копії посвідчення представника медіа скан-копію відповідного підтверджувального документа, виданого Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення. Наразі робота у «червоній зоні» (пункти управління, бойові завдання, позиції тощо) для медіа заборонена, хоча є винятки: за клопотанням Генштабу доступ може бути надано за наявності кваліфікованого супроводжуючого і ретельної перевірки всіх відзнятих матеріалів. «Жовта зона» охоплює пункти постійної дислокації, райони зосередження загальновійськових підрозділів у районах оборони та навчальні центри підготовки військ. Працювати в ній можна без

супроводу пресофіцера, але важливо дотримуватись погодженого командувачем маршруту. Заяви на акредитацію розглядаються протягом трьох календарних днів. «Зелена зона» охоплює всі інші об'єкти в районі відповідальності оперативних угруповань військ, де також можна працювати без пресофіцера.

З одного боку, такі зміни суттєво впливають на роботу журналістів, але з іншого боку, вони знижують рівень небезпеки як для працівників медіа, так і для військових, а також спрощують процес отримання акредитації.

«Акредитацію отримувала я ще на початку повномасштабного вторгнення, коли це було набагато важче,—поділилася журналістка Радіо Свобода Ірина Глінська. — Процедура була налагоджена ще з 2014 року, але наплив заявок та недовіра у 2022 році внесли свої корективи». Медійниця розповіла, що на своєму досвіді знає, що журналісти з Донеччини проходили трохи важчу перевірку, і час очікування був довший. А щодо роботи на прифронтових зонах і співпраці з місцевою владою, все індивідуально: іноді це буває складно та напружено. Важливо зберегти об'єктивність, але це може бути складно через ситуацію на передовій та вплив політичних чинників. Як правило, місцеві органи влади забезпечують безпеку журналістів і в деяких випадках можуть надати страхування.

Отже, акредитація журналістів у надзвичайних умовах вимагає дотримання суворих правил, подання необхідних документів та проходження ретельної перевірки. Це, з одного боку, створює певні складнощі, але з іншого боку, гарантує більш надійний контроль та захист для всіх учасників процесу. Нововведення в акредитації журналістів в Україні є важливим кроком до підвищення безпеки та ефективності роботи медіа в умовах війни. Встановлені чіткі процедури та додаткові заходи безпеки забезпечують кращу організацію доступу журналістів до прифронтових зон, знижуючи ризики як для самих журналістів, так і для військових.

Анастасія Полікарпова

ДОДАТОК 2

Як захистити журналіста: проблема страхування

Робота журналіста складна і небезпечна, особливо, якщо вона проходить у зонах конфліктів або бойових дій. Попри психологічну небезпеку та роботу у непередбачуваних умовах, важливим аспектом є питання безпеки. Журналісти, які працюють у прифронтових зонах, постійно знаходяться під загрозою фізичних та смертельних поранень. Вони можуть стикатися з обстрілами, бомбардуваннями, снайперським вогнем та іншими небезпеками.

Закордонні ЗМІ вже давно користуються різними міжнародними програмами страхування, але в Україні такої можливості раніше не існувало. З початку російсько-української війни 2014 року, були заяви від посадових осіб органів державної влади та представників страхових компаній, про бажання впровадити подібну ініціативу. Але аж до початку великої війни 2022 року це питання так і не було повноцінно вирішеним.

З початком повномасштабного вторгнення потреба у страхуванні зростає в рази не лише через підвищену свідомість журналістів. Для цього також сприяли зміни 2022 року до постанови №776, що діє з 2016 року, в ст. 15 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів». Народні депутати зобов'язали ЗМІ забезпечувати своїх співробітників, які працюють у зоні бойових дій, страховками та бронежилетами. Крім того, згідно з чинною редакцією ст. 18 цього ж закону:

«— власником (засновником, співзасновниками) засобу масової інформації у разі смерті журналіста його сім'ї подається матеріальна допомога та допомога в організації похорону. Витрати на похорон журналіста, який загинув при виконанні службових обов'язків, ритуальні послуги, спорудження надгробка повністю здійснюються за рахунок власника (засновника, співзасновників) засобу масової інформації;

— у разі загибелі (смерті) журналіста під час виконання ним професійних обов'язків членам сім'ї загиблого (померлого), а в разі відсутності сім'ї — його

батькам та утриманцям з державного бюджету виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 100 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб на час виплати цієї суми, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

– у разі поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного журналісту під час виконання ним професійних обов'язків, йому виплачується з державного бюджету одноразова грошова допомога в розмірі до 50 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб на час виплати цієї суми, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України».

Також до 1 січня 2022 року була чинна стаття 7 Закону України «Про страхування» пункт 52, який до видів обов'язкового страхування додає «страхування життя і здоров'я журналістів та інших працівників засобів масової інформації, на період виконання ними роботи в районах ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованій території України». Але це саме страхування повинне було виконуватись за рахунок благодійних фондів, про які зазначено нижче, адже на законодавчому рівні страхування журналістів не було передбаченим.

У травні 2022 року стартував проєкт страхування для журналістів, який наразі успішно розвивають шість громадських організацій: Фондація "Суспільність", Асоціація "Незалежні регіональні видавці України" (АНРВУ), Інститут масової інформації (ІМІ), "Детектор медіа", Центр демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) та Інститут розвитку регіональної преси (ІРРП).

Послуги зі страхування призначені для працівників незалежних українських ЗМІ та розповсюджуються на журналістів, редакторів, відеооператорів, фотографів, які направляються в офіційні відрядження в зони бойових дій, а також на звільнені, прикордонні та прифронтові території з країною-агресором та Білоруссю. Медійники мають бути забезпечені засобами захисту. Перевага надається тим, хто пройшов безпекові тренінги та курси домедичної допомоги.

В заявці важливо включити обов'язкові документи: наказ про відрядження, особисте посвідчення журналіста та, у випадку направлення в зону бойових дій, акредитацію. Дуже важливо правильно заповнити заявку. Це сприятиме швидшій відповіді для журналістів чи їхніх команд.

«Страховання не включає в себе випадки, такі як ушкодження біологічними чи хімічними матеріалами, травми від ядерної реакції. Також ви не будете прийняті до програми, якщо входите до складу Збройних Сил України. Навмисні дії, що створюють небезпеку (за винятком спроб рятування життя або виконання обов'язків журналіста), не підлягають відшкодуванню. Це також стосується осіб, які перебували під впливом алкоголю чи наркотиків, і є загальноприйнятим для більшості закордонних страхових компаній», — каже Тарас Петрів, президент «Фундації Суспільність».

Страховання забезпечуються на відрядження до наступних областей: Одеська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Луганська, Донецька, Харківська, Дніпропетровська, Сумська, а також прикордонні території Київської та Чернігівської областей. Сума страхове покриття становить до 100 тисяч доларів США. За рахунок цих коштів можуть бути відшкодовані медичні витрати (в разі отримання ушкодження на заявленій території та в термін, вказаний у заявці). Важливо точно зазначати місця відрядження. У випадку загибелі медійника його родина може отримати 100 тисяч доларів.

Страховання для журналістів стало реальним завдяки співпраці зі світовою медіа-асоціацією WAN-IFRA (World association of News Publishers), де АНРВУ є постійним членом протягом численних років. В цьому році відновлення проєкту стало можливим завдяки підтримці ЕСРМФ (European Centre for Press and Media Freedom) в рамках ініціативи Voices of Ukraine. Адміністративним супроводженням ініціативи в Україні займається команда АНРВУ, а також команди Фонду-засновника. Такі дії можна назвати вдалим прикладом співпраці колег для захисту журналістів під час війни.

Громадські організації активно допомагають журналістам у забезпеченні страхового захисту під час роботи у складних умовах, зокрема у прифронтових зонах. Вони роблять це шляхом спільної роботи та співпраці з міжнародними партнерами та державою. Вони сприяють підвищенню свідомості серед журналістської спільноти та влади про важливість страхування та безпекових заходів під час роботи в небезпечних умовах. Продовження пошуку методів забезпечення захисту та безпеки журналістів у прифронтовій зоні є невід’ємним елементом розвитку демократичного суспільства, оскільки їхня робота залишається ключовою та актуальною.

Анастасія Полікарпова

ДОДАТОК 3

Працювати без обличчя та імені

Умови повномасштабного військового конфлікту в окупованому Херсоні та окупації в цілому створюють серйозні виклики для роботи журналістів, які залишилися в місті. Журналісти з редакції Суспільного. Херсон, у тому числі й Оксана Хлебус, продовжували свою роботу під час окупації, попри ризики для життя.

На окупованих територіях українські медійники часто стикаються з погрозами, вони можуть стати мішенню для окупаційних сил або місцевих збройних груп, які не бажають розкриття правди про ситуацію. Тоді про право права на свободу слова та безпеку не йдеться, бо панують тиск та цензура. Той, хто в таких умовах зберіг вірність своєму обов'язку, мають обмежений доступ до джерел інформації. І це ускладнює їхню здатність до об'єктивного висвітлення подій.

«Перед тим, як залишити офіс, я позакривала всі облікові записи в себе на робочому комп'ютері і запаролила його. Я просто не мала часу почистити і видалити все з того комп'ютеру робочого. Також на роботі збрала всі блокноти, всі документи, всі папери і забрала з собою. Вже вдома у печі їх всі попалили, все, що було можна. Так само робила і вдома, перевіряла всі документи, які могли б свідчити про роботу, блокноти з контактами людей по роботі. Все це я спалила. Книги переховала українські, прибрала українську символіку. Прапор ми закопали... Але я б радила взагалі все спалювати. Тому що все можна знайти, а те, що спалене, вже не знайдуть».

Однією з головних проблем роботи в окупації є питання безпеки. Обстріли та вибухи усюди, і кожен виїзд на вулицю може стати справжнім випробуванням. Журналісти не тільки ризикують своїми життями, а й можуть стати мішенню. Умови окупації зумовлюють необхідність журналістам приховувати свою ідентичність та захищати свою безпеку. Забезпечити анонімність та захистити

свою особистість можна за допомогою різних заходів. Одним із них є чистка телефону від будь-яких слідів роботи. Постійне видалення фотографій, перевірка та перепідписання контактів є необхідними заходами для уникнення неприємностей, які можуть виникнути при перевірці телефону.

«Я працювала без обличчя та імені, і це найкраще, що може бути, тому що ім'я і обличчя на прямій включці – це все одно, щоб помахати рукою, маячком «Привіт, я тут». Важливо думати, що ти говориш і де говориш в місті, тому що ти ніколи не знаєш, хто буде поруч з тобою перевдягнений. І навіть до звільнення Херсона я працювала під псевдо і без обличчя, тому що там залишалися в окупації рідні люди».

Для збереження конфіденційності іноді важливо працювати саме так, як розповіла Оксана. Під псевдонімом і без прямого зазначення особистих даних журналісти можуть уникнути ризику виявлення своєї ідентичності. Створення додаткової сим-карти з неідентифікованим номером телефону дозволяє зберегти анонімність та зменшити ризик викриття. Це надає можливість зберегти зв'язок у випадку, якщо основний номер буде піддано перевірці або блокуванню.

В першу чергу треба залишатися людиною, а потім уже бути журналістом. Якщо пресофіцери забороняють фільмувати, значить, не можна. Не потрібно нехтувати безпекою військових, бо росіяни теж все дивляться. Оперативність, достовірність, точність, правдивість, баланс думок — це так. Але у випадку прямої загрози життю балансу може не бути. Достовірність — це краще, ніж оперативність. На війні важливість фактичної правдивої інформації переважає швидкість в її поширенні. У своїх звітах з передової журналісти мають дотримуватися строгих правил та обмежень. Наприклад, не можна публікувати інформацію про прильоти, навіть якщо вони стали об'єктом зйомки. Це може стати навіть небезпечним для журналіста та його оточення, оскільки ворожі агенти завжди на варті. Важливо знаходити першоджерела та дотримуватися принципів журналістської етики. Шукати та зазначати, хто першими опублікував певну інформацію, стає ключовим елементом забезпечення достовірності.

Журналіст повинен усвідомлювати, що навіть найменша помилка чи недбалість у роботі може мати серйозні наслідки, тому важливо дотримуватися етичних норм і враховувати потенційні ризики в контексті військових дій.

«Я пробула в окупації півтора місяці, і на початку березня було кілька днів, коли не було жодного зв'язку, ні мобільного, ні інтернету. І було дуже складно, ти наче в інформаційному вакуумі, і від цього стає дуже страшно».

Без зв'язку зі світом неможливо знати, що відбувається навколо, що створює підвищений рівень тривоги серед місцевого населення та журналістів. Важливо захищати свою ідентичність та ретельно перевіряти інформацію, щоб не потрапити під загрозу. Під час окупації журналісти змушені працювати у режимі невпевненості та обмежених можливостей. Обмежений доступ до інформації та відсутність зв'язку створюють складнощі у проведенні журналістської діяльності. Крім того, збереження конфіденційності та анонімності стають надзвичайно важливими в умовах, коли будь-яка невірна розмова може мати непередбачувані наслідки. Журналісти, що працюють у прифронтових містах, повинні мати не тільки професійні навички, але й сміливість та винахідливість, щоб продовжувати виконувати свою роботу в умовах військового конфлікту. Важливо залишатися пильними та обережними, ретельно перевіряти інформацію та захищати свою безпеку.

Отже, робота журналістів у окупації є справжнім випробуванням для їхньої мужності та професійної майстерності. Вони продовжують вести свою роботу, не зважаючи на складнощі, і залишаються надією на інформаційну свободу та правдиве відображення подій у складні часи війни. Їхня робота відіграє ключову роль у забезпеченні громадськості необхідною та достовірною інформацією, а також у виявленні порушень прав людини та міжнародних стандартів. Журналісти виявляють велику сміливість та відданість своєму покликанню, щоб забезпечити світ інформацією, необхідною для збереження демократичних цінностей та захисту прав людини в умовах війни і конфлікту.

Анастасія Полікарпова

ДОДАТОК 4**Журналіст військового світу**

«В цілому, внутрішнє, мені хочеться вважати себе більш цивільним, але по факту я розумію, що менталітет військових мені зараз ближче» Євген Гусєв, колишній студент ОНУ ім. І.І.Мечникова, розповідає про роботу пресслужби 28 ОМБр ім. Лицарів Зимового Походу.

—Що потрібно робити щоб потрапити на передову і стати прес-офіцером, або працювати у пресслужбі бригади?

—Найважче — це виявити бажання, далі вже все дуже просто. Тобі потрібно вийти на одну з бригад, для цього є зараз купа всіляких платформ, та сама «LobbyX». Або питаєш через місцеві контакти, є там групи, де пресофіцери або начальники пресслужб шукають собі помічників. Ти проходиш з ними співбесіду, отримуєш відношення, їдеш на «учебку» (базовий курс бойової підготовки) і після цього вже потрапляєш прямо до них. Якщо ми говоримо про пресслужбу, яка пов'язана із роботою на передовій, то ти можеш поїхати сам, попередньо домовившись з підрозділами, або організувати роботу з пресою. Наприклад, є журналіст, який каже: «Я хочу потрапити конкретно туди» або «Просто на фронт», і ти домовляєшся з підрозділом, їдеш до них.

—Що потрібно журналістам зараз, щоб потрапити на передову?

—Журналістам, щоб потрапити на передову, в першу чергу потрібно якраз зробити акредитацію в Міноборони. Всій команді. Не може бути такого, що їдуть водій, оператор і кореспондент, а акредитація є тільки в журналіста. Вони мають зробити акредитацію від Міноборони. Потім вони виходять безпосередньо або на ту бригаду, яка їх цікавить, або в цілому на напрям і кажуть, куди хочуть потрапити. Або вони самі зв'язуються з пресслужбою, і роботу організовуємо в залежності від того, яка там обстановка.

—Чи проходили ви процес акредитації?

—Я не цивільний журналіст, мені не потрібна акредитація.

—Як кореспонденти повинні себе поводити, коли приїжджають у зону бойових дій?

—Як повинні поводити себе кореспонденти? Це теж дуже просто. Вони в першу чергу повинні слухати, що їм кажуть. Якщо ми говоримо саме про питання безпеки. Тому що всі, хто в пресслужбі, вже далеко не перший день на війні, чудово знають, що до чого, коли і як. А особливо це стосується саме хлопців, які там, безпосередньо на тих позиціях, до яких приїжджають журналісти. Так само і пресслужба, скажу вам, виконує, що кажуть військові. Тому що коли ти приїжджаєш, наприклад, на взводний опорний пункт чи ротний опорний пункт, в будь-який бліндаж, ти по факту підпорядковуєшся командирі безпосередньо тієї позиції. Тому в першу чергу потрібно слухати, що тобі кажуть. Якщо тобі кажуть: «Не висовуйся», то не висовуйся, якщо кажуть: «Тут можеш пройти» — значить, іди, якщо кажуть: «Біжи звідси!» — значить, біжиш.

—Останнім часом дуже гостро стоїть питання гендеру на службі. Чи служили в вашій бригаді журналістки?

—Скажу про пресслужбу. У нас іще в 2017 році начальниця пресслужби, я уявлення не маю, де вона зараз. Далі, коли я тільки поступав на службу, мені начальник сказав, що було ще кілька дівчат, які претендували, але вони не підійшли по рівню знань, розуміння і всього цього, тому їх не брали. Взагалі, дівчата на службі, зокрема в нашій бригаді, є, просто зазвичай це не бойові посади.

—Скільки всього журналістів було у вас в бригаді?

—Багато, дуже багато. Я думаю, рахунок перейшов за тисячу точно.

—Наказом Головнокомандувача ЗСУ № 51 від 3 лютого 2024 року затверджені зміни у правила акредитації журналістів під час дії воєнного стану. Що змінилося для журналістів, які працюють на фронті?

—Вважаю наказ правильним кроком. Без цього не можна було б організувати роботу, тому що деякі журналісти дуже «нарвані» і вважають себе, скажімо так, надто незалежними, надто розумними. Мовляв, от ми можемо знімати те,

знімати се, взагалі робити, що хочеться. Але є об'єкти, які знімати дійсно не можна. Наприклад, показувати розміщення, виходи, позиції, тобто все, що становить небезпеку безпосередньо до підрозділу, який працює на тій чи іншій позиції. Якщо людина все це відзніме і дасть у роботу... Візьмемо, наприклад, такий от репортаж, де повністю видно всю дорога до позиції, підхід до позиції, вихід з позиції, всі безпечні і небезпечні вогневі. І так само дорога з позиції. Ворог визначить координати, і дуже швидко на наших полетить.

—Чи виникали у вас неприємні ситуації з журналістами?

—Виникали. В основному, якраз щодо журналістів, які надто багато на себе беруть, так сказати. Вони нам розказували, що от без них ми, як пресслужба, ніхто. Що у війську все погано зі зброєю і все в такому дусі... Є журналісти, які хочуть, щоб їм ледь б не ноги цілували за те, що вони сюди приїхали. Так само бувають журналісти, які невчасно приїжджають або взагалі зйомку зривають в останній момент. Але, якщо чесно, ми не дуже концентруємось на цьому, тому що є справи важливіші.

—Ви вважаєте себе військовим чи журналістом?

—В цілому, внутрішнє, мені хочеться вважати себе більш цивільним, але по факту я розумію, що менталітет військових мені зараз ближче. Не таких прямо корінних-корінних військових, в яких родичі військові, і самі вони з академії. Просто щодо розуміння такої історії, як війна, я відношу себе до військових. Бо більшість речей ти все одно сприймаєш з цієї точки зору. Але, з іншого боку, навички, сприйняття інформації, ось це журналістське в тобі лишається. Бачиш якусь новину, обговорюєш в бліндажіку, хлопці кажуть: «Ой, а ви там бачили новину?» А ти такий: «Ой, а де? А де там першоджерело?» Ну і починаєш професійно «душнити».

—Які є цікаві моменти згадаєте з досвіду бойової служби?

—Багато цікавих моментів. Починаючи з того, що в принципі кожна історія, яку ти почуєш на передовій, цікава. Хлопців, які партизанили, хлопців, які поубивали купу окупантів в тих чи інших умовах. Чи, наприклад, коли ми по завданню

приїхали на відбиття штурму і застали весь цей процес в самому розпалі. Найцікавіше конкретно по моїй роботі – це саме спілкування з людьми. Ти приїжджаєш, тобі завжди раді неначе рідному, і ти завжди можеш з кимось поспілкуватися, з кимось «потрешувати» та в цілому подивитися, як відбувається бойова робота. Робота якраз от при пресслужбі вона цікава тим, що ти не обмежений, умовно кажучи, одним засобом ураження, однією гарматою, як танкіст, що працює тільки з танками. Ми працюємо з усіма.

Анастасія Полікарпова